

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1039

מסכת בכורות ד' - י' ♦ ידיים ג', ה' - ד', ג'

בס"ד, ט"ז ניסן תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ אכילת רגלי הדבורים
- ♦ היסוד הגדול בדין "יוצא"
- ♦ פרופוליס - זונג - אבקת פרחים - מזון מלכות, האם ומדוע הם מותרים באכילה

♦ "יוצא מן הטמא" - גבולות וסייגים

- ♦ ששה בכרס אחת - אין תשובה אחרת
- ♦ המשכיל והסטטיסטיקה
- ♦ חמישים ושלשה ילדים במשפחה
- ♦ מיהו בכור?

דבר העורך

טרייפלר

אפוף תחושת גאוה וסיפוק עצום, כופף טרייפלר את קומתו הגבוהה, לפת בחזקה את האוצר הבלום שלפת בידינו ונכנס אל הצריף הרעוע.

טרייפלר זה, שהגיה לאוויר העולם חמש עשרה שנה לפני שהתרגש עליו המאורע הבא, נמנה על פלח הבריות הנפלאים לעולמנו כשהם עטופים בבוטת השלמה עם כל הצפוי להתרחש עמהם בשנותיהם עלי חלד.

נצר למשפחת אביונים מיוחסת היה טרייפלר. אגדה, שנמסרה דור אחר דור במשפחתם, נשאה בחובה סיפור מרתק על אחד מאבות השושלת, אשר המלך העניק לו סכום כסף עצום לאחר שנאבק בגבורה בשודדים שניסו לחמוס את אוצר המלוכה. האגדה מסתיימת בכך, שיום לאחר מכן שדדו ממנו את הסכום העצום. מיני אז, ועד לתקופה שבה התרחש סיפורנו, לא החזיקו צאצאיו סכום כסף הגון בידיהם מימיהם. זו כבר אינה אגדה.

לא פלא, איפוא, כי טרייפלר זה, שבו אנו עוסקים כיום, מעולם לא איווה דבר-מה לעצמו, וקל וחומר שלא עלה הדבר על שפתיו. כך היו הדברים אמורים להתגלגל עד סוף ימיו. אלא שפגישה מכרעת של טרייפלר עם משרתו של אחד מפריצי הסביבה, ששח לו לפי תומו פרט מדהים מחיי אדונו, הלמה

דף ד/א קח את הלויים

ששה בכרס אחת - אין תשובה אחרת

יהודי בכור לאמו, הנוולד בדרך טבעית, ולא קדמו לו לידות כל שהן, גם של נפלים, הרי הוא בכור הזקוק לפדיון הבן. במלאת לו שלושים יום, מצווה על אביו לפדותו אצל הכהן על ידי נתינת חמשת סלעים לכהן.

השבוע אנו למדים על פדיון הבכורים הראשון, אשר נעשה במדבר. בכורים אלו נפדו על ידי בני שבט לוי. משה העמיד כל בכור בישראל מול לוי, ואמר לו "פדאך בן לוי זה". מאחר שהלויים שאבו את קדושתם מן הבכורות שנפדו על ידם, היה על משה רבינו לוודא, כי מספר הלויים אינו עולה על מספר בכורות ישראל, שאם כן, ויותר לויים שלא יא מקור לקדושתם ("העמק דבר" במדבר ג/מא, ועיי"ש שמדויק כן בסנהדרין יז/א). אכן, מניין הלויים הזכרים מגיל חודש עמד על עשרים ושניים אלף ושלש מאות, ומניין בכורי ישראל היה עשרים ושניים אלף, מאתיים שבעים ושלשה [שלש מאות מן הלויים היו בכורים, שלא פדו את בכורי ישראל, וכך היו יותר בכורי ישראל מלויים היכולים לפדות]. לכל הלויים היה בכור שממנו קיבלו את קדושתם, והבכורים שלא היו לויים כנגדם, נפדו על ידי פדיון חמשת סלעים.

המפרשים מגלים עניין רב בנתונים המספריים שאליהם אנו נחשפים במהלך לימוד הסוגייה, מאחר שבאמצעותם ניתן לעמוד על קצב התפתחות העם היהודי בארץ מצרים, ועל התרבותו הבלתי טבעית, כדברי חכמינו ז"ל, שבמצרים כל אשה ילדה בכרס אחת (מכילתא, בשלח).

הרמב"ן (במדבר ג/יד) מצביע על כך, כי כאשר מנו את הגברים מגיל עשרים שנה ומעלה, נמנו בשבט מנשה, הקטן מבין השבטים, עשרים אלף ושלש מאות גברים (במדבר א/לה). בו בזמן, כל הזכרים של שבט לוי מבן חודש ומעלה, עמדו על מספר זה בדיוק. נתונים אלו מעלים תמיהה, כותב הרמב"ן: "איך לא יהיו עבדיו וחסידיו ברוכי ה', כשאר כל העם. ואני חושב, שזה חיזוק למה

לעילוי נשמת

נר ה' נשמת אדם

הר"ר **מאיר זוסוין** הי"ד ב"ר יעקב יוסף ז"ל

נלב"ע ט"ו בניסן תש"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י חתנו ובתו הר"ר **אריה דבורה יעקבסון** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה
בת ר' יוסף ושרינה ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילידה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **אביבה מובשובסקי** ע"ה
ב"ר שמואל וחנה אלקה ע"ה
נלב"ע י"ט בניסן תשע"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שפילברגר** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו
הר"ר **שלמה ותרצה האוזר** שיחיו - תל אביב

לעילוי נשמת

נר ה' נשמת אדם

מרת **צפורה רנה נדל** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע כ' בניסן תשס"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

שאמרו רבותינו" (תנחומא וארא ו), שבני ישראל אשר השתעבדו במצרים, התרבו מעל לדרך הטבע, אך שבט לוי ששקדו על תלמודם ולא מיררו את חייהם בעבודה קשה, התרבו כדרך כל הארץ (וע"ע מש"כ ה"אור החיים" הק' שם ג/לט).

ה'משכיל' והסטיסטיקה: הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, סיפר על דו שיח מרתק שניהל חמיו, הגאון רבי אליעזר גורדון זצ"ל, ראש ישיבת טלז, עם אחד המשכילים. משכיל זה טען, כי הוא מאמין בכתוב בתורה, אך הוא כופר, רח"ל, בדברי חז"ל, כי במצרים היתה אשה יולדת ששה בכרס אחת. משהניח כן, אף קושיה היתה לו. כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, היה מספר הגברים מגיל עשרים עד גיל שישים, שש מאות אלף. לכשנוספו להם את הנשים, הזקנים והילדים, המספר יאמיר, לפי היחס הסטיסטי המקובל בין הגילאים, לכשני מליון וארבע מאות אלף איש. כיצד, הקשה ה'משכיל', התרבו בני ישראל בתוך מאתיים ועשר שנים, משבעים נפש לעם עצום ורב? אין זאת, סיים בסיפוק, אלא שבמהלך שנות מגוריהם במצרים, התערו בהם מצריים רבים, וזוהי הסיבה לכך שעם ישראל התרבה בקצב מדהים כל כך.

חמישים ושלשה ילדים במשפחה: אם שאלת בסטיסטיקה, השיב לו ר' אליעזר טעלזר, נענה לך כאיוולתך. בנתונים המופיעים בתורה, הן מאמין אתה, כך הצהרת. ובכן, מדע הסטיסטיקה מלמד, כי הבכורים מהווים כחמישית מן האוכלוסיה, הן זכרים והן נקבות. הוי אומר, שכעשרה אחוז מן האוכלוסיה, הם בכורים זכרים. לאור נתונים אלו היו צריכים להמצא במדבר כמאתים וארבעים אלף בכורים זכרים מבני ישראל... ואילו בספירת משה רבינו נמצאו עשרים ושניים אלף ושלש מאות ושבעים בכורים בלבד, הוי אומר, על כל חמישים ושלשה ילדים בכור אחד... הרי לך, כי התרחש שם ריבוי על טבעי, והנחתך כי עם ישראל בצאתו ממצרים הורכב גם ממצריים, מתערערת באחת. ששה בכרס אחת - אין תשובה אחרת (ועיי' "אמת ליעקב", להגרי" קמינצקי זצ"ל, שג"כ עמד על כך. "תבונה" ניסן תש"י ובקצרה ב"אזנים לתורה" שמות א/ז, ועיי' "משאת המלך" במדבר שם).

דף ד/ב ועבודה בבכורות

מיהו בכור?

מיהו בכור? על כך ננסה לענות במאמר הבא.

בכור הוא מי שנולד ראשון, לאביו או לאמו. הנולד ראשון לאביו, יורשו כפליים בנחלתו, אך אינו חייב בפדיון הבן, ואילו הנולד ראשון לאמו, חייב בפדיון הבן, אך אין לכך כל משמעות לגבי ירושה (עיי' משנה לקמן מו/א).

בסוגיינתנו מבואר, כי עד שהמשכן הוקם, והלוויים התמנו לתפקידם, היו הבכורות מקריבים את הקרבנות ב'במות', הלא המה המזבחות שכל אדם היה רשאי להקים כמזבח, כדברי המשנה (זבחים קי"ב): "עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות". יש האומרים (אור החיים בראשית מט/כח ועוד), כי לעתיד לבוא, הבכורות ישובו לתפקידם כבראשונה [4].

מאחר שפדיון בכורי ישראל במדבר, שנפדו על ידי הלוויים, נועד להעתיק את התפקיד מן הבכורות אל הלוויים, אנו נוטים להניח, כי כל מי אשר עסק בעבודת הקרבנות, נקרא להעביר את קדושתו ללוי. מאחר שהבכורות מאם בלבד הצטוו להפדות, בורו, כי הם בלבד כיהנו כמקריבי קרבנות, שאם גם הבכורות מאב שימשו בתפקיד זה, מדוע לא היה עליהם להפדות על ידי הלוויים. נמצאנו למדים, כי הבכורות מאם בלבד שימשו בתפקיד זה, וכל שנותר לברר הוא, מאימתי הוא הושת עליהם. ובכן, מקרא מלא הוא: (במדבר ג'יג) "ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם ליי". הבכורים מאם התקדשו, איפוא, לעבודת הקרבנות, ביציאת מצרים.

כאשר נעיין במדרש (במדבר רבה, פרשה ד' ס"ח), יתערערו כל הנחותינו, עד האחרונה שבהן. מדרש זה עוסק בביסוס הידיעה, כי עבודת הקרבנות קדמה להקמת המשכן, וכבר בימי קדם, מבריאת העולם, בני אנוש הקריבו בעלי חיים לבוראם. לשם כך המדרש מונה את מקריבי הקרבנות: אדם הראשון, המכונה "בכורו של עולם", בנו שת, מתושלח, נח, שם, אברהם, יצחק ויעקב. המדרש מדגיש, כי אף על פי ששם ואברהם לא היו בכורים, עבודת הקרבנות נמסרה להם בזכות דרגתם. אם אין די בכך, הרמב"ם (זבחים שם) כותב: "שהעבודה לעולם אינה אלא בבכורות, מאדם עד משה רבינו עליו השלום". דברים אלו, אינם מתאימים עם הנחתנו, כי בכור הראוי לעבודת הקרבנות, הוא בכור מאם בלבד, וכמו כן אינם הולמים את דברי הפסוק, כי הבכורות התקדשו לעבודתם בהקרבנות מיציאת מצרים בלבד.

הגר"ז צ"צ זצ"ל, הגיע למסקנה מעניינת מאד כדי לפתור את סבך השאלות. מיני בריאת העולם, הבכורים עסקו בעבודת הקרבנות, הן בכורים מאב, הן בכורים מאם, והן מי שהגיעו למעמד הבכורה מכח דרגתם. נוכל להיווכח בצדקת טענה זו ממכת בכורות. בעת שהקב"ה הכה את בכורי מצרים, מתו הן הבכורים מאב והן הבכורים מאם, ומשום כך תענית הבכורות שבערב פסח מיועדת לבכורות מאב ולבכורות מאם (ש"ע א"ר ח"ט ת"ע סעי' א').

[4] אין באפשרותנו להרחיב את היריעה, מחמת קוצר מקום, אך ראוי לציין, כי רבים עסקו בהגדרת תפקידם של הבכורים לפני יציאת מצרים, כאשר השאלה העיקרית היא, שהכל רשאים להקריב על הבמות, ובמה נתייחד תפקידם של הבכורים. ראה "תפארת ישראל" על המשניות זבחים פרק י"ד משנה ד', "קרו אורה" זבחים קטו, "חזון איש" קדשים קמא, מ"א י"ב, בכורות ט"ז ח', א"ר ח"ק כ"ז. וע"ע בירושלמי מגילה פ"א הל' י"א בפרוש ה"פני משה" ו"קרבן העדה".

בו בטריפולר כמכת ברק, והוא החליט להגשים את חלומו ויהי מה.

היה זה יום חולין רגיל. טריפולר התעורר לבוקר נוסף, וכמנהגו משכבר הימים צעד לעבר השוק המקומי, שם נוהג היה לטובב בין הדוכנים, לשזורף את עיניו במיני המגדים הריחניים של בערל האופה, ולשאוף מלא ריאותיו מן הריח המשכר שעלה מן המוקקה העיונית. או אז, לאחר שהתעורר תאבונו, היה שב לצריפו וממלא את קיבתו ב"ארוחה" שהגישה לו אמו. פת קיבר וזרדים ירקקים-שחרחרים, אשר בעבר שימשו כעלים עסיסיים של חסה טריה.

אם לא אעיר את תאבוני מרבעו, שח ברגע של גילוי לב לחבירו, לא אוכל לטעום מן המאכלים שממתנים לי בצריפי.

לאחר שסיים את שוטטות הבוקר, עמד טריפולר לשוב לצריפו, כשלפתע הוא נתקל בנער בוכה בדמעות שליש. תאמרו על טריפולר מה שתאמרו, אך בין צלעותיו השדופות לגוו הרזה מקובע היה לב רחום וחנון.

ללא אומר ודברים הובילו טריפולר לעבר גדר המאפיה, הושיבו עליה בעדינות, והנער הרוטט מבכי שו, כי הוא נמלט מבית אדוניו בשל תקלה חמורה שהתרחשה בשעות הבוקר. **ניערתי**, הוא סיפר, את כריתו של הפריץ, כמהגיה בכל יום. וללא שימת לב מספקת ננעצה הכרית בידית כסף משוננת של הפריץ המיועדת לפתיחת מכתבים, והחדר התמלא בעשרות אלפי נוצות, שנמלטו בחדווה מן הציפית הקרועה, מיד נשאתי את רגלי וברחתי.

טריפולר ניסה לנחם את הנער האומלל ככל יכולתו אך בלבו ניקרה השאלה: מה עושות בחדרו של הפריץ נוצות אלו שעליהן שח הנער. לאחר מספר דקות, משנרגע הנער קמעה, גמלה בליבו של טריפולר ההחלטה כי הנער אינו אלא שקרן, והוא התריס כנגדו: אחא! מעשה זה שאתה שח אודותי, לא היה ולא נברא. מה לנוצות בחדרו של הפריץ? הא? אמור לי אחא!

מצמץ משרתו של הפריץ בעיניו וכמי שמגלה סוד חשוב וגדול מהנעשה בארמונו של הפריץ, תיאר בפניו את הכרית הגדולה, מלאת הנוצות, אשר עליה מניח הפריץ את ראשו בכל לילה. כך גם, הוא הוסיף בהתרגשות ניכרת, נוהגים כל עשירי העולם בהניחם את ראשם לתנומת הלילה.

נוצות מתחת לראש

ימים אחדים חלפו עד שמוחו של טריפולר עיכל את העבודה המרגישה - אנשים עשירים ישנים כשנוצות מתחת לקדקדם.

כסף וזהב יש להם כחול אשר על שפת הים לרוב, קדח מוחו של טריפולר. לו רק חפצו בכך, היו מניחים את ראשם על גיגית זהב. משאינם עושים כן, אלא בוחרים להניח את קרקפתם על נוצות, בורו כי יש דברים בגו. **רעיון** זה הציג את דמיונו של טריפולר כמדורת ל"ג בעומר. לאחר חישוב מסובך הוא הגיע למסקנה כי ימיו של האדם נחצים לשניים. מחצית מחייו האדם ער, ובמחצית השנייה הוא ישן. העשיר, המשיך טריפולר לטוות את מחשבותיו במרץ, חי במשך היום כגביר ונהנה מממונו, ובצאת הכוכבים על פני היקום, הוא מתענג על נוצותיו. אני, טריפולר, אביון בן אביון, עשיר בממון לעולם לא אהיה, אך לפחות מחצית מחיי אחיה כעשיר. בלילה אניה נוצות תחת קודקודי, ואשן כאדם עשיר!

כל שנותר לו לטריפולר, הוא, איפוא, להשיג נוצות. אין פשוט מזה. כך בכל אופן חשב.

וממחשבה למעשה החל טריפולר לתור במרץ אחר נוצות. מספר ימים רדף מיועעו תאב הנוצות אחר תרנגולות כרסתניות במשעולי העיירה, ובעודו פוסע בג ביתו דרך השוק פגש בנער הפריץ, הציג לפניו גלאווה שקיק מלא בנוצות, והחווה לעבר קדקדו, כאומר: אני עומד לפנקו.

לתדהמתו החווה הנער ביזו בתנועת ביטול שכולה שחוק. טריפולר! נזף בו בחומרה, כלום על נוצות של תרנגולות ישנים העשירים? יצאת מדעתך? הם, העשירים, אמר, תוך שהוא מרחיב את נחיריו בהתנשאות, ישנים על נוצות של אווזים, אווזים! שומע אתה טריפולר? אווזים, לא תרנגולות. סיים הנער והתיר את טריפולר המום במרכז השוק.

ברם, עבודת הקרבנות לא היתה מוטלת על הבכורות, אלא שאיש זולתם לא היה רשאי לעשותה. בעת יציאת מצרים, הקב"ה הטיל על הבכורים מאם את התפקיד לשרתו ולעובדו, כמאמר הפסוק "הקדשתי אתם לי". הושת עליהם חיוב, אשר לאחר מכן הועתק אל בני שבט לוי, החייבים לשרת בבית ה', והדבר אינו תלוי ברצונם ("משמר הלוי" בכורות ס' א').

[מדוע אכן, הוטל תפקיד זה על בכורים מאם בלבד? בספרים רבים מובא בשם רעק"א, כי הבכורים מאם, נהרגו במצרים על ידי המלאך המשחית, והבכורים מאב על ידי הקב"ה. שכן, את הבכורה מאם ניתן לוודא, אך לא את הבכורה מאב. לפיכך, הצלת בכורי ישראל היתה מן המלאך המשחית, שלא התבלבל בינם לבין בכורי מצרים, ועל כן הקב"ה קידשם לו, על הצלתם. מאחר שבכורי האב המצריים נהרגו על ידי הקב"ה בעצמו, לא היה חשש לבלבול בינם לבין בכורי מצרים, ולפיכך הם לא התקדשו, רק בכורי האם שניצלו מבלבולו של המלאך המשחית, התקדשו בקדושת בכורה...].

דף ו/ב לאסור חלב

"יוצא מן הטמא" - גבולות וסייגים

במאמר הבא נתמקד בכלל תלמודי יסודי, אשר הסוגיות שבהן אנו עוסקים בימים אלו, מהוות לו עוגן עיקרי: "היוצא מן הטמא - טמא, היוצא מן הטהור - טהור". לאמר, תוצרתו של בעל חיים טמא, טמאה ואסורה למאכל, ותוצרתו של בעל חיים טהור, טהורה ומוותרת למאכל. לפיכך, ביצת עוף טמא אסורה באכילה, אף על פי שהביצה אינה עוף, והתורה אסרה על אכילת העוף בלבד. כמו כן, חֶלֶב של בהמה טמאה אסור באכילה, אף על פי שאין כל ספק כי החֶלֶב אינו חלק מגוף הבהמה, שכן, היוצא מן הטמא - טמא. לאחר שהתודענו לכלל חשוב זה, נעניק לו את צביונו הייחודי, תוך כדי התבוננות במקרים אחרים.

אכילת רגלי הדבורים: ראשונים רבים (תוס' עבודה זרה ס'א ד"ה "ההוא" ועוד) מתקשים להבין, כיצד מותר לאכול דבש דבורים. שכן, בתוך הדבש מעורבים חלקים מרגליהן של הדבורים שהיו במגע עם הדבש באחד משלבי הכנתו. בעבר ייחדנו מאמר [עבודה זרה דף ס'א, מאמר: "הדבש - חומר משמר וכחומר מעכל כאחת"] לתשובותיהם של הראשונים ולהבנת דבריהם. רוב הראשונים סוברים, כי הדבש ניחן בתכונה ייחודית, שכל הנבלע בתוכו מתעכל והופך לדבש! [בתנאי שאינו שלם] ולפיכך, מותר לאכול את הדבש שנפלו לתוכו חלקי רגלים של דבורים, שהרי הן הפכו לדבש.

מדוע רגלי הדבורים אינן "יוצא מן הטמא"? לכאורה, בזה הרגע הונחו לפנינו שתי הלכות הסותרות זו את זו בעליל. שהנה, חֶלֶב זך שנחלב מבהמה טמאה, אסור באכילה משום "יוצא מן הטמא". במה, איפוא, טובות ממנו רגלי הדבורים שהפכו לדבש. כלום אינן "יוצאות מן הטמא"? כלומר, לכאורה, העובדה שהדבש מעכל את רגלי הדבורים, אין בה כדי להתיר את אכילתן, משום שהדבש שנוצר, אינו אלא יוצא מן הטמא, ועליו להיות אסור.

היסוד הגדול בדין "יוצא": מכח הסתירה המהותית שבין שתי ההלכות, הניחו רבותינו האחרונים זצ"ל (עיי' שו"ת "זכר יצחק" ח"ב סי' מ"ו אות ב', שו"ת "חלקת יואב" יו"ד ס' ז', "קהילות יעקב" בכורות ס' ה'), כי לפנינו הגדרה חשובה המעניקה צביון מחודש לכלל "היוצא מן הטמא טמא". נתחיל מרגלי הדבורים. התורה אסרה עלינו לשתות דם בהמה. אם מסיבה כל שהיא, הדם הפך למים, הוא מותר באכילה, שכן, התורה אסרה על שתיית דם, והחומר שלפנינו כבר אינו דם. כמו כן, התורה אסרה על אכילת דבורה, ומשזו הפכה לדבש, היא כבר אינה דבורה, החפץ שנאסר פרח ואיננו, ולפנינו מהות חדשה. ברם, היוצא מן הטמא, אף על פי שהוא שונה בתכלית מן הטמא שממנו יצא, חֶלֶב הרי אינו דומה במאומה לבהמה, בכל זאת הוא אסור באכילה. שכן, סיבת איסורו אינה נעוצה במהותו, הוא אינו אסור משום שהוא 'בהמה טמאה', אלא משום שהוא 'יוצא'. מוצאו, הוא סיבת איסורו. מעתה, לעולם היוצא מן הטמא אסור, שכן בלתי אפשרי לשנות את העבר, והיוצא מן הטמא אסור משום שהוא "יוצא", כזה היה וכזה יישאר לעולם. אולם, הדבורה אשר סיבת איסור אכילתה היא משום שהיא 'דבורה', אסורה כל עוד היא דבורה, ומרגע שהיא חדלה מהיות דבורה, איסורה פורש כנפיים.

חלב בהמה טהורה: האם אכן, כל חפץ אסור שמהותו השתנתה מותר באכילה? הלמאי מבואר בגמרתנו (ו/ב), כי אלמלא התורה היתה מתירה את שתיית חלבה של בהמה טהורה, היה זה אסור באכילה, משום שמקור החלב הוא בדמה של הבהמה האסור באכילה. הרי הדם הפך לחלב, מהותו השתנתה, מדוע, איפוא, יש צורך בפסוק מיוחד כדי להתיר את שתיית החלב?

גם על שאלה זו האחרונים נתנו את דעתם, והם מבארים, כי שנינו אשר הוא חלק מתהליך טבעי של החפץ המדובר, ומונח בסוד יצירתו, אינו נחשב שינוי אשר בסיועו החפץ חומק מן האיסור. לפיכך, מאחר שהתורה אסרה לאכול דם, ודם זה מטבעו הופך לחלב בגוף הבהמה, הרי שהדם הופך לחלב נכלל באיסור המקורי של התורה, ואין כל עילה להניח כי האיסור אינו חל על החלב. ברם, אם השינוי אינו חלק מתהליך טבעי של החפץ, וכגון, רגלי הדבורים המתעכלות בתוך הדבש והופכות לדבש, אלו, השתנו באופן מהותי, פסקו מהיות רגלי דבורה והפכו לדבש (עיי' "קהילות יעקב" ס').

דף ז/ב דבש דבורים מותר

פרופוליס - דונג - אבקת פרחים - מזון מלכות, האם ומדוע הם מותרים באכילה

זעיר מחמתם המופלגת של חכמינו זכרונם לברכה, נחשף לפנינו בגמרתנו העוסקת בהיתר אכילתו של דבש דבורים. אף על פי ש"היוצא מן הטמא - טמא, והיוצא מן הטהור - טהור", לימדונו חכמינו, כי הדבש היוצא מן הדבורה, שהיא שרץ טמא - טהור, "מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו

אט, אט, רוקן טרייפלר בפינת השוק את שקיקו מנוצות התרנגולות שאסף בידי עמל. לא בנקל עלה לו הדבר. הנה, הביט טרייפלר בעגמומיות, נוצה שחורה זו עלה בידו ללקט מזנבו עטור הנוצות של תרנגול של הפריץ! בל נוצה זו הוא השליך את יתבו. אותה תכנן למקם במרכז הנוצות. רעותה, נוצה ירקרקה, נפלה לידיו כפרי בשל מעטרת הנוצות היפהפיה של תרנגולת שנקלעה לידו קרב עם חתול חד שיניים. ברם, אין עת חלומות עתה. עליו לאסוף בזריזות נוצות אוזים ולהגשים את חלומו.

ככל שהיתה קשה מלאכת איסוף נוצות התרנגולות, דמתה היא למשימה קלה אל מול ניסיונותיו הכושלים ללקט נוצות אוזים. הללו, שמורים בלוליהם, מיועדים לעלות על שולחן מלכים לכשיפסטמו כדבעי. כל נוצת אווז שוות ערך היא לביצת תרנגולת. לאחר עבודה מאומצת עלה בידו של טרייפלר לקבץ לשקיקו הבלה שתי נוצות אווז גדולות ומרשימות. **אותו** לילה לא היה מאושר מטרייפלר. משעות אחר הצהרים עמל לסדר את נוצותיו על רצפת הצריף. מרוב התרגשות לא עלה בידו לקבוע באופן סופי את צורת סידורן על הקרקע. תחילה הניחן זו על גבי זו, אך לאחר מכן נמלך בדעתו. הלא מבקש הוא להתענג על שתי הנוצות כאחת. סידורן, איפוא, זו ביצדה של זו. לאחר מכן שב והפכן, זו בצד ימין, ורעותה בצד שמאל. סוף דבר, ניצבו שתי הנוצות בסימן קמץ, כשאחת מהן, זו העליונה, נטתה מעט על צידה מעשה חושב.

כוכבי הלילה הביטו בו בטרייפלר במבט זחוח. עדיין לא היה תסיפך בידו להחליט באיזה אופן יניח את קדקדו על הנוצות. היישן על צידו? ואם כן, היניח את אפרכסתו על הנוצה העליונה ואת לחיו על התחתונה, או שמא... זאת, עוד בטרם הגיע לכלל מסקנה, אם מן הראוי לענג בלילה הראשון את צידה הימני של קרקפתו, או שמא דוקא את השמאלית, ואולי להיפך...

ככלות הכל, בשעת לילה מאוחרת התעטף טרייפלר במספר שקי בד שנתפרו בחמלה על ידי אמו... **מוחו** שהתייגע בימים האחרונים כפי שלא עשה מימיו, היה זקוק למנוחה מיידית, אך בדיוק בלילה הזה, המאושר בחייו, חש טרייפלר בדקירה כמעט בלתי מורגשת בתוך אזנו הימנית. הוא התעלם מכך. מה ערכה של דקירה זו, אל מול שינה ענוגה על שתי נוצות אווז.

תחושת הדקירה החריפה והלכה. **הזדקף** טרייפלר חרש ובעוד עיניו מפלבלות באפילה, גישש באצבעותיו על רצפת הצריף בזהירות מרבית, לבל יזועו הנוצות ממקומן. עליו לאתר את האבנון הקטנטן המטריד את מנוחתו. לפתע, החסיר לבו של טרייפלר פעימה. האבן הדוקרת אחריה בלש, לא היתה אלא קצה הנוצה התחתונה!

טיפש שכמוני, נזף טרייפלר בעצמו, וסובב במיומנות את הנוצה כך שחודה הופנה ממנו והלאה. אך דווקא המנוחה היתה ממנו והלאה. הנוצה העליונה חרטת חריץ דקיק באפו, ואילו התחתונה ננעצה בגרונו ללא רחם.

הוא סירב להאמין בכך. הנוצות הללו, האמורות לענג את שנתו, דוקרות אותו ללא הרף. לא הועילו לו כל התכוננים ההנדסיים עליהם עמל כל הלילה. ימינה, שמאלה, למעלה, למטה. מאומה. הנוצות הללו, שבפינת לבו כבר החל לשנוא אותן, דקרו אותו ללא הפוגה.

מותש, מאוכזב, מושפל ומתוסכל נתקל טרייפלר השרוט בנער הפריץ ושפך עליו את חמת זעמו. או שאהה שקרן, או שכל העשירים משונעים. אני לא הסתדרתי עם שתי נוצות. איך הם יכולים להסתדר עם שערות אלפי נוצות!!!!

צחוקו של הנער התגלגל על פני כל העיירה. **מורי** ורבותי, נישא ברמה קולה של הדרשן, אשר ממנו שמענו מעשה זה, תוך שהוא משלב את כפות ידיו בעברו לחלק השני של נאומו - מוסר ההשכל של המשל הנפלא... לפתע התרומם יהודי מתוך הקהל וביקש: כבוד הרב, ברשותך, מעשה זה שסחת בטרייפלר כה נגע לליבי, אני מעוניין להשלים בעצמי את מוסר ההשכל. בעידודו הנלהב של הקהל צעד האיש נרגשות לעבר דוכן הנואמים, וכה אמר:

הדף היומי

בכורות ד'-י'

ט"ז-כ"ב ניסן

לפני מספר חודשים הוזמנתי על ידי מגיד שיעור בדף היומי להשתתף בשיעור דף היומי. מה אומר ומה אדבר. בתום השיעור הראשון הרגשתי כטריפלר שלנו.

בדיק למדו באותו יום דף גמרא שהכיל נושאים מורכבים. את השורה הראשונה לא כל כך הבנת. טרם התברר לי היכן מסתיימת קושיית הגמרא והיכן מתחיל התירוץ. בתוך תוכי הרגשתי כי כלל לא מחוויר לי על מה נסובה הקושייה.

כסופו של יום שבת לביתי מותש ומאוכזב. זה לא בשבילי החלטתי. בשעות הערב צלצל מכשיר הטלפון בביתי ועל הקו היה מגיד השיעור, שחש את תחושותי. בזכותו המשכתי להגיע לשיעור הדף היומי. **אחי** רועי. לו רק נשכיל להבין, כי כל הכסף והזהב שבעולם אין די בו כדי לרכוש את העונג האדיר אשר הולמד חש לאחר תקופה רציפה של לימוד בתורה הקדושה, אזי נשרוד את קשיי ההתחלה.

יתכן כי בתקופה הראשונה הולמד חש כטריפלר. שתי נוצות. זה זוקר. אך בכל יום נוסף הולמד מצרף לאמתחתו נוצה נוספת, שיעור נוסף, הוא תקופה לא ארוכה תעמוד לרשותו כרית מלאה בנוצות, מסכת שלמה על פרקיה, דפיה ושורותיה. **אין** לחשב את ההנאה ואת התענוג של הולמד מסכת שלמה בת חמישים דף בהכפלת ההנאה הנגרמת מדף בודד פי חמישים. **המון יחידים יוצרים את השלם**, אמר אדם חכם, אך השלם עצמו, אינו יחידים רבים, כי אם מציאות חדשה ושמה "שלם".

נכון, יש מקומות אשר עליו לחזור ולשננם כדי להבינם, אך המרקם הנפלא שנפרס בפניו ונרכש על ידו בעמל, מי שווה לו ומי ידמה לו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בסדר זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מגופן". הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ג הל' ג) מגדיר זאת באופן הבא: "דבש דבורים ודבש צרעים מות, מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהו ומקיאין אותו בכורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו". חוקרים בני זמנינו מצאו, כי הדבש נאגר בזפק, שבקצהו הפנימי מצוי ססתום המונע מן הדבש לעבור אל הקיבה, ופירוק החומר והפיכתו לדבש, מתבצע בתהליך טבעי על ידי התרכובת של החומרים שנאספו על ידי הדבורה, ללא שותפות פעילה בעלת משמעות של חומרים מתוך גופה.

מלבד הדבש, הדבורים מפיקות מוצרים חשובים נוספים, ביניהם, פרופוליס, שעווה - דונג, אבקת פרחים ומזון מלפוח.

שעווה: חומר השעווה מיוצר בגופה של הדבורה באמצעות אכילת דבש - על מנת לייצר עשרה גרם שעווה, עליה לאכול מאה גרם דבש - ולאחר מכן היא מפרישה את השעווה הנוזלית, דרך בלוטות מיוחדות, היא לועסת אותה וצרה אותה לחלת דבש. השאלה שיש לדון בה היא, אם השעווה מותרת באכילה. ובכן, במשנה (עבודה זרה פ"ב משנה ז) נאמר: "אלו מותרין באכילה... והדבש והדבדבנית". הרמב"ם (בפיה"מ שם) מפרש, כי הדבדבנית הן חלות הדבש. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נימק היתר זה בכך, שהשעווה עצמה חסרת טעם ואינה מוגדרת כאוכל, ולפיכך, היא גופה אינה אסורה, ואילו מציאתה לצורך אכילת הדבש שבה אינה אלא כמציאת אבן שנמשחה בסוכר ("בדיקת המזון כהלכה" עמ' 449). הרה"ג ר' משה ווייא שליט"א, מוסיף מספר נימוקים וראיות מעניינים להיתר אכילת השעווה, ביניהם פסקו של הטור (או"ח סי' תל"ג), כי ניתן לבדוק את החמץ בנר שעווה אך לא בנר חלב משום שהוא עלול לטפטף על הכלים ולהטריפם. הרי לנו, שהשעווה מותרת ואינה מטריפה.

הפרופוליס: 'פרופוליס' היא מילה לטינית שפירושה - לפני העיר. הפרופוליס הוא חומר אנטיביוטי הנאסף על ידי הדבורה משרף עצים ומעטיפות של ניצני פרחים. הדבורה מלקטת את החומר, מערבת אותו עם דונג, ובתוצר המוגמר היא משתמשת לריפוד קירות הכוורת. חומר זה גם מונע מחלות ורקבונות בכוורת, והוא שימש את המצרים הקדמונים לחניטת גופות מלכיהם. גם כיום, הפרופוליס נפוץ לשימוש רפואי במקומות שונים, ומבחינה הלכתית אין כל מניעה לאוכלו, משום שהוא אינו עובר בגוף הדבורה כלל. **אבקת פרחים:** אבקת הפרחים נצמדת לרגלי הדבורה, ומשמשת כמזון לזחלים המצויים בכוורת. מחירה יקר, מפני שהיא ידועה כמסייעת לעיכול. גם היא, אינה עוברת בגוף הדבורה, ואין מניעה הלכתית לאוכלה.

מזון מלכות: הבעיה, ב"הא" הידועה, של מוצרים המופקים מן הדבורים, הוא מזון מלפוח. בתקופה בה הזחל שווה בתא הדונג, הוא ניזון מנוזל לבן וסמיר, מר כלענה, המופרש מבלוטה המצוייה בראשה של הדבורה [כל הזחלים ניזונים ממנו, אך הדבורים המיועדות להיות מלכות, מוטלות בתאים גדולים יותר, וכך יש מקום להפריש לתוכם נוזל בכמות רבה יותר. מאכן שמם 'מזון מלכות']. מזון המלכות אינו נאכל כמות שהוא, מחמת מרירותו, אלא הוא משווק בתערובת עם דבש [3%] ונמכר במחיר מפולפל. המומחים מציינים, כי תכונותיו מופלאות ביותר לרפואת האדם ולחיזוקו.

הדבורים מפיקות את מזון המלכות על ידי אכילת דבש ואבקת פרחים. תרכובת זו שונה מן הדבש, בכך שהיא מופקת בתוך גופה של הדבורה, על ידי חומרים שונים המופרשים מגופה ומסייעים להכנת המזון. לכאורה, הוא אסור באכילה, שהרי "היוצא מן הטמא - טמא".

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל התכתב ארוכות בנידון עם הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (עיי' שו"ת "מנחת שלמה" ח"ב סי' ס"ד, שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סי' נ"ט, חלק י"ב סי' נ"ז), ובין הנימוקים להקל שהובאו בפני הגרש"ז נטען, כי מומחים חקרו ומצאו, כי שלבי הכנת מזון המלכות זהים לחלוטין לשלבי הכנת הדבש, ואם חז"ל התירו את הדבש, יש להתיר גם את מזון המלכות. הגרש"ז השיב, כי גם את הדבש לא היינו מתירים אלמלא חז"ל היו מורים כן מפורשות, ובפרט שמזון המלכות אינו בעל מאפיינים זהים לאלו של הדבש. הנימוק היחיד להיתר שעליו ניתן לדון, מציינ רבי שלמה זלמן, הוא העובדה שטעמו של מזון המלכות מר וממילא נחשב כאינו ראוי לאכילה, שאין איסור באכילתו. ברם, הוא מביא דוגמאות שונות של חומרים בעלי מרירות וטעם דוחה, הנחשבים כמאכלים, ולפיכך, הוא כותב: "איני אומר בזה לא איסור ולא היתר".

לגבי חולה, הזקוק למזון המלכות לצורכי רפואה הוא כותב, כי אין מניעה לאוכלו, תוך שהוא סומך את הכרעתו על מספר נימוקים. בספר הכשרות (להרב י. י. פוקס שליט"א, כ"א סעי' מ"ח עיי"ש במקורות) מסייג היתר זה, בתנאי שמזון המלכות בטל בשישים בדבש רגיל, היינו: הרוכש 100 גרם דבש מעורב במזון מלכות, יקפיד שכמות מזון המלכות לא תעלה על 1.666 גרם. כמו כן, מומלץ לבלוע את מזון המלכות בכמוסה, בלא מגע הפה, החיך, הלשון והגרונן [אולם, עיי' "מנחת שלמה" שם, שנראה כי מתיר בכל גווניו]. (ועיי' מ"ש"כ הגר"ח גריינמן זצ"ל בחי"ב בכורות, סי' ב' אות ז).

לעילוי נשמת
מרת **שרה רוחמה רוזנפלד** ע"ה
ב"ד נחמן ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תש"ן
תנצב"ה
הנוצחה ע"י בנה וכלתה
הר"ר נחמן והניה רוזנפלד שיחי

לעילוי נשמת
מרת **ריזל קוט** ע"ה
בת הר"ר פנחס וצלר ז"ל נלב"ע כ"א בניסן תשנ"ה
תנצב"ה
הנוצחה ע"י בניה הר"ר **פנחס צבי קוט** - פ"ת
והר"ר **יוסף מרדכי קוט** - מבלורן אוסטריה

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות. חינם!
חייג עכשיו: *3029
או שלח מייל לדוא"ל: veten@meorot.co.il